

Ornitologické zajímavosti

Ornithological notes

Martin Paclík (ed.)

Dolany 90, 533 45; e-mail: martin.paclik@post.sk

Tato nová rubrika je doplňkem k již tradiční rubrice Ornitologická pozorování, která zveřejňuje jednotlivá faunistická pozorování ptáků. Rubrika Ornitologické zajímavosti si klade za cíl publikovat krátké popisy takových pozorování ptáků, která se týkají např. zajímavého chování, vybarvení, netypického prostředí či potravy. Její význam tkví zejména v tom, že umožňuje publikaci témat, o nichž není z různých důvodů nutné psát klasický článek, ale která přesto stojí za zveřejnění. Mohou to být různé střípky do mozaiky poznání života ptáků, témata, pro jejichž pochopení není nutná dlouhá diskuse, nebo opakovaně pozorované i když stále pozoruhodné jevy. Příkladem může být právě netypické zbarvení ptáků – mnohé varianty už byly publikovány a mnozí ornitologové proto další pozorování nezveřejňují. Formou krátkého sdělení v této rubrice je to ovšem přínosné pro případná budoucí souhrnná zpracování.

Jak se rozhodnout, kde publikovat svoje pozorování? Vodítkem může být již zavedená praxe s faunistickými daty – jednotlivá pozorování jsou obvykle publikována ve společné rubrice, ale pokud jde např. o novou lokalitu daného druhu, je v časopise Panurus zvyklostí napsat klasický článek (ten se samozřejmě píše vždy, když je faunistických pozorování hodně). U jiných než faunistických pozorování by tomu mohlo být obdobně – prvně pozorovaná zajímavost by patřila spíše do klasického článku, opakovaně pozorovaná do společné rubriky. Témata příspěvků se ale budou odvíjet až od jejich nabídky a redakce autorům doporučí, zda je na dané téma lepší psát klasický článek, nebo krátký popis do rubriky Ornitologické zajímavosti. Inspirací mohou být první publikované příspěvky – v tomto čísle se v rubrice Ornitologické zajímavosti dočtete o tématech věrnost hnízdišti u pěnice hnědokřídle (*Luscinia communis*), pozorování pelichajících slavíků obecných (*Luscinia megarhynchos*) v porostu řepky olejky, kavka obecná (*Corvus monedula*) přežívající s handicapem, pozdní hnízdění straky obecné (*Pica pica*), králíček obecný (*Regulus regulus*) ulepený pryskyřicí a zajímavosti ze zpěvu slavíků modráčků středoevropských (*Luscinia svecica cyanecula*).

In this volume of Panurus the reader can explore nest-site fidelity in Common Whitethroat (Sylvia communis), observations on a moulting adult Common Nightingale (Luscinia megarhynchos) in a Swedish turnip field, a Jackdaw (Corvus monedula) surviving with a handicap, late breeding in Magpies (Pica pica), a Goldcrest (Regulus regulus) stained with resin, and notes on the song of Bluethroats (Luscinia svecica cyanecula).

Věrnost hnízdišti u pěnice hnědokřídle (*Sylvia communis*)

Odchyty a kroužkování ptáků v Ptačí oblasti Orlické Záhoří proběhly v roce 2009 šestým rokem s 24 sítěmi 12 m dlouhými, umístěnými na stálých stanovištích (metodika CES). Sítě jsou umístěny v přírodní rezervaci Bedřichovka (okres Rychnov nad Kněžnou, koordináty 50°18'N 16°26'E, kvadrát 5664, nadmořská výška 680–760 m) v biotopu mokřých luk s roztroušenými keři a souvislým keřovým a stromovým pásem kolem protékajícího potoka. U jednoho z nejhojnější hnízdicích druhů, pěnice hnědokřídle, byla zjištěna zajímavá věrnost hnízdišti. Dva samci s kroužky TC3695 a TC3703 byli poprvé odchytení ve stejný den 25.6.2005 do sítí vzdálených od sebe asi 50 m. O rok později byli oba kontrolováni na stejném místě (chyceni do stejných sítí) s rozdílem pouhých dvou dnů (30.5.2006 a 1.6.2006). Jaké bylo naše překvapení, když jsme oba tyto samce zastihli opět společně v jedné síti na stejném stanovišti dne 25.5.2009, tedy po čtyřech letech po okroužkování. Jiný samec TC3760, kroužkovaný 28.6.2005, byl za čtyři roky kontrolován pětkrát (jednou v roce 2007, třikrát v roce 2008 a jednou opět v roce 2009). Rekord v délce pobytu na hnízdišti v uvedené přírodní rezervaci drží ovšem samice TC3587, která byla kroužkována 1.7.2004 a kontrolována 29.5.2006 a 28.5.2009, tedy po 1 792 dnech, tj. po čtyřech letech, 10 měsících a 27 dnech. Samozřejmě s napětím očekáváme, jaké výsledky přinesou následující roky. Na těchto výsledcích se podíleli kroužkovatelé Jiří Hlaváček, Kamil Hromádko, Jiří Kult, Ken Perry, Jiří Porkert, Dana Rymešová, Věra Soukupová, Pavel Světlík a Vojtěch Volf.

M. Hromádko

Pozorování pelichajících slavíků obecných (*Luscinia megarhynchos*) v porostu řepky olejky.

Dospělí slavíci obecní vyhledávají pro období pohnízdního úplného pelichání místa s hustým keřovým patrem. Díky razantnímu průběhu pelichání nejsou totiž po určitý čas schopni letu a pohybují se po zemi (KVEREK 2008: *Panurus 17: 43–51*). Při odchycích pelichajících slavíků na lokalitě Kolomuty (okres Mladá Boleslav, koordináty 50°25'N 15°00'E, kvadrát 5556, nadmořská výška 213 m) jsem pomocí přehrávky hlasu odpoledne 12.7.2009 zjistil dva ptáky v lánu řepky v sousedství hnízdiště (polní lesík; obr. 1). Odezva přicházela ze dvou míst vzdálených od sebe přibližně 150 metrů. Od kraje lesíku byli oba slavíci vzdáleni zhruba 100 a 150 metrů. Porost řepky byl již proschlý s částečně vypadanými a na zemi klíčovými semeny. U vrcholu tvořil neprostupný zápoj. U země však bylo přehledno a podle množství trusu se dalo soudit, že prostředí je ptáky hojně využíváno. Při kladení sklopek s nástrahou moučných červů v místech, kde se ptáci ozyvali, jsem si povšiml velkého množství potenciální potravy pro slavíky (drobné žížaly, plži, členovci, dvoukřídly hmyz). Odchytil jsem jednoho adultního rozpelichaného jedince. Druhého slavíka se chytit nepodařilo. Pozorování ukazuje, že pelichající slavíci obecní mohou za určitých okolností využívat k hnízdištím přilehlé porosty polních kultur. Otázkou pak zůstává, jak by se rozpelichaný a tedy velmi špatně létající pták zachoval v čase sečení porostu.

P. Kverek

Obř. 1: Hnízdiště slavíka obecného (*Luscinia megarhynchos*) obklopené porostem řepky, kde byl zastížen adultní pelichající slavík. Kolomuty (okres Mladá Boleslav) 12.7.2009. Foto: P. Kverek.

Fig. 1: A view of the Common Nightingale (*Luscinia megarhynchos*) nesting site surrounded by Swedish turnip fields – the habitat in which at least one moulting adult was recorded. Kolomuty (Mladá Boleslav District), 12 July 2009. Photo by P. Kverek.

Kavka obecná (*Corvus monedula*) přežívající s handicapem

Ptáci dokáží dlouhodobě přežívat s nejrůznějšími tělesnými handicapy, ať již vrozenými, nebo získanými v průběhu života. Dne 6.11.2007 jsem v hejnu havranů polních (*Corvus frugilegus*) a kavek, sbírajícím potravu na břehu Labe v Pardubicích (okres Pardubice, koordináty 50°02'N 15°45'E, kvadrát 5960, nadmořská výška 217 m), pozorovala dospělou kavku, která na první pohled nesla známky vážného poranění. Obě křídla měla svěřená tak, že je doslova tahala po zemi. Rovněž nohy měla poškozené – nemohla normálně chodit, pouze nemotorně poskakovala. Domnívala jsem se, že nemůže létat a chtěla jsem ji odchytil. K mému překvapení mi však nedovolila se přiblížit. Několikrát nadskočila do výšky a pak se vznesla a spolu s ostatními ptáky z hejna odletěla. Jakmile byla ve vzduchu, létala normálně. Podruhé jsem stejného ptáka pozorovala na téměř stejném místě 9.1.2008. Jeho chování bylo stejné jako při prvním pozorování. Druhé pozorování po dvou zimních měsících, v nichž i na Pardubicku byly mrazy a sněhová pokrývka, svědčí o tom, že tato kavka byla schopná obstarat si potravu a dokázala přežít navzdory svému handicapu. O schopnostech krkavcovitých ptáků přežívat s vážnými tělesnými handicapy svědčí i další pozorování – např. HAMPL (1989: *Panurus 1: 99–100*) kroužkoval ořešnika kropenatého (*Nucifraga caryocatactes*), který měl horní čelist zobáku zdeformovanou po zásahu brokem a zároveň měl zraněnou levou

nohu. Přesto se dokázal uživit a byl v dobré tělesné kondici. M. Matuszewski (*in litt.*) v polské Wroclawi několik týdnů pozoroval kavku, která měla obě nohy uskrípnuté nad patními klouby. Také tento pták se svým handicapem dlouhodobě přežíval. J. Šafránek (*in litt.*) pozoroval opakovaně v únoru 2009 v Přerově kavku, které chyběly prsty na nohou a nohy byly zakončeny tupým pahýlem. Kavka byla normálně začleněná do hejna a její handicap ji nijak zjevně neomezoval.

S. Vránová

Pozdní hnízdění straky obecné (*Pica pica*)

Dne 16.7.2007 jsem na sídlišti v Pardubicích-Polabinách (okres Pardubice, koordináty 50°02'N 15°45'E, kvadrát 5960, nadmořská výška 217 m) nalezla na zemi neúplně vzletné mládě straky obecné. Jedná se o pozdní případ vyvádění mlád'at u tohoto druhu. Straka obecná běžně začíná hnízdit koncem března a v dubnu a většina mlád'at je vyváděna koncem května či na začátku června (HUDEC 1983: *Academia, Praha*). Nejpozdější termín, kdy R. Vacík (*in litt.*) kroužkoval mlád'ata na hnízdě, byl 18.6.2002 (Hlohová v západních Čechách). MÄCK (1998: *Ökologie der Vogel 20: 1–215*) udává nález tří hnízd strak, v nichž se mlád'ata líhla na přelomu června a července, což přibližně odpovídá i mnou zjištěnému případu. Vyvádění mlád'at v pozdních termínech může být způsobeno náhradními snůškami. Většina párů strak v případech neúspěšného hnízdění zahnízdí podruhé – v literatuře jsou popsány případy dokonce až tří náhradních snůšek jednoho páru (BIRKHEAD 1991: *T. & A.D. Poyser, London*).

S. Vránová

Králíček obecný (*Regulus regulus*) ulepený pryskyřicí

Dne 7.8.2007 jsem si poblíž turistické trasy mezi rozcestníkem na Kutné a Dvorským lesem v Krkonoších (obec Horní Maršov, okres Trutnov, koordináty 50°39'N 15°51'E, kvadrát 5361, nadmořská výška 1 000 m) všiml neobvyklého pohybu v trávě. Po přiblížení jsem zjistil, že se jedná o králíčka obecného, který nemůže vzletnout. Letky měl slepené pryskyřicí, která nejspíše pocházela z některého z čerstvých smrkových pařezů, které se rozptýleně nacházely v okolním převážně smrkovém porostu s příměsí buku a jeřábu. Těžba zde musela proběhnout někdy nedávno. Slepěná pera jsem králíčkovi opatrně oddělil od sebe, zasypal prachem z lesní hrabanky a jemně promnul, až již nelepila. Poté jsem ptáka vypustil a ten bez problémů odletěl. V literatuře byl již popsán případ ulepení jiríčky obecné pryskyřicí na živém smrku, na jehož větve ptáci usedali (OPLUŠTIL 2006: *Crex 26: 146*). Nezbyvá mi než souhlasit s autorem, který svůj příspěvek výstižně uzavírá slovy: „*Možná šlo v tomto případě o ojedinělý nález, ale je faktem, že se podobné případy jen velmi obtížně dohledávají.*“ Mnou prezentovaný případ je už druhý známý a nabízí se tedy otázka, kolik ptáků zahyne z důvodu ulepení pryskyřicí v našich hojně těžených lesích.

M. Paclík

Zajímavosti ze zpěvu slavíků modráčků středoevropských (*Luscinia svecica cyanecula*)

V letech 2008 a 2009 jsem se na hnízdní lokalitě u Sedmihorek v Českém ráji (souřadnice 50°33'N 15°11'E, kvadrát 5457, nadmořská výška 250 m; rákosina s ploškami orobince a ostříc s vysokou hladinou spodní vody a tůněmi; ŠTASTNÝ 2009: *Panurus 18: 43–52*) věnoval zjišťování imitací jiných druhů ptáků ve zpěvu dvou samců slavíka modráčka středoevropského. Ptáci zpívali při sezení ve vegetaci i za letu, během dne především v ranních, dopoledních a večerních hodinách. Napodobování jiných druhů ptáků zařazovali buď přímo do svého zpěvu nebo osamoceně. Celkem oba samci dohromady za oba roky napodobili 26 druhů ptáků, z toho 14 podle mého názoru velmi věrně (tab. 1). V roce 2008 jsem u prvního samce (PRAHA TE 70683) zaznamenal zpěv od 5.4. do 3.6, ale nejbohatší zpěv byl zjištěn 27. a 31.5. Při zpěvu v tomto roce napodobil sedm ptačích druhů. V roce 2009 jsem u téhož samce zaznamenal zpěv od 21.3. do 28.6., plnou zpěvní aktivitu jsem zaznamenal v třetí dekádě března, celý duben a v druhé dekádě května. Zpěv tohoto samce jsem zaznamenal také 24.8. V jeho zpěvu jsem tohoto roku zaznamenal napodobování celkem 21 druhů. Mezi zajímavé pasáže patřilo časté napodobování pěvušky modré (*Prunella modularis*) spojované s hlasem brhlíka lesního (*Sitta europaea*) nebo pozorování, kdy po slétnutí k potůčku zaměnil svůj zpěv, protkaný imitacemi budníčka menšího (*Phylloscopus collybita*), za zpěv s imitacemi hlasu vodouše kropenatého (*Tringa ochropus*), jako by snad chtěl přizpůsobit hlas prostředí, typickému pro napodobovaný druh. Mezi tři nejdokonaleji napodobené druhy patřil rorýs obecný (*Apus apus*), sýkora koňadra (*Parus major*) a budníček menší (*Phylloscopus collybita*). U druhého samce (zjištěn pouze v roce 2009, bez kroužku) jsem zaznamenal zpěv od 9.5. do 14.6. s vrcholem zpěvní aktivity ve dnech 9. a 10.5., kdy se ozýval nepřetržitě po celý den. Při zpěvu napodobil sedm druhů. Pravidelně napodoboval mlynařika dlouhoocasého (*Aegithalos caudatus*). Nejdůležitějším pozorováním ze zpěvu slavíků modráčků se však stalo zjištění zpívající samice. Ve dnech 12. a 13. dubna jsem ji pozoroval v cca 20 m vzdálené koruně mladé košaté vrbky. Samičí zpěv se příliš nelišil od zpěvu samce, byl jen trochu tišší a méně výrazný. Zpěv této samice byl zaznamenán 12. dubna od 6:51 do 6:57 a 13. dubna od 6:43 do 7:10 hodin.

V. Šťastný

Tab. 1: Druhy ptáků imitované dvěma samci slavíka modráčka na hnízdní lokalitě u Sedmihorek v Českém ráji v letech 2008 a 2009. Druhy jsou řazeny abecedně a hvězdička vyznačuje velmi věrně imitované druhy.

Tab. 1: Bird species imitated by two Bluethroat males at the nesting locality near Sedmihorky in the Bohemian Paradise area in 2008 and 2009. Species are listed alphabetically and asterisks indicate remarkably well imitated bird species.

Napodobovaný druh / Imitated species	Typ hlasu / Type of voice	Samec 1 / Male 1		Samec 2 / Male 2	
		2008	2009	2008	2009
bažant obecný (<i>Phasianus colchicus</i>)	hlas samce za letu při vyplašení „go-gok go-gok“		+		+
bekasina otavní (<i>Gallinago gallinago</i>)	hlas při vyplašení „ke-eč“		+		
bramborníček černohlavý (<i>Saxicola torquata</i>)	úsečně zpěv	+			
bramborníček hnědý (<i>Saxicola rubetra</i>)	zpěv	+			
brhlík lesní (<i>Sitta europaea</i> *)	hlas „tvet-tvet-tvet“		+		
budníček menší (<i>Phylloscopus collybita</i> *)	zpěv „cilp-calp“	+	+		+
cvrčilka říční (<i>Locustella fluviatilis</i> *)	úsečně zpěv	+			
čejka chocholatá (<i>Vanellus vanellus</i> *)	náznačky hlasu „če-čuit“		+		
čížek lesní (<i>Carduelis spinus</i>)	kontaktní hlas		+		
chřástal vodní (<i>Rallus aquaticus</i>)	kontaktní hlas i náznak „kvičení“		+		
konipas bílý (<i>Motacilla alba</i>)	hlas „či-lip“		+		
křepelka polní (<i>Coturnix coturnix</i>)	náznačky hlasu „pik-per-vik“		+		
mlynářik dlouhoočasy (<i>Aegithalos caudatus</i> *)	jednotlivě i opakované „cerrr“				+
pěvuška modrá (<i>Prunella modularis</i> *)	zpěv		+		
poštolka obecná (<i>Falco tinnunculus</i> *)	hlas „kikikikikiki“		+		
rákosník proužkovaný (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	zpěv		+		
rorýs obecný (<i>Apus apus</i> *)	hlas „srilil-srilil“		+		+

Tab. 1: pokračování.
Tab. 1: continued.

Napodobovaný druh / Imitated species	Typ hlasu / Type of voice	Samec 1 / Male 1		Samec 2 / Male 2	
		2008	2009	2009	2009
skorec vodní (<i>Cinclus cinclus</i>)*	náznaky zpěvu		+		+
strakapoud malý (<i>Dendrocopos minor</i>)*	hlas „kikikiki“		+		
střnad luční (<i>Miliaria calandra</i>)	náznaky zpěvu	+			
střnad obecný (<i>Emberiza citrinella</i>)	náznak nehlučného hlasu „cssrrp“		+		
střnad rákosní (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	náznaky zpěvu		+		
sýkora koňadra (<i>Parus major</i>)*	zpěv „ci-ci-be ci-ci-be“ nebo „ci-be ci-be“	+	+		+
špaček obecný (<i>Sturnus vulgaris</i>)*	hlasy početného hejna na nocovišti		+		
vlaštovka obecná (<i>Hirundo rustica</i>)*	zpěv		+		+
vodouš kropenatý (<i>Tringa ochropus</i>)*	hlas „čvi-čvi-čvi“		+		+

